

Babalarda Postpartum Depresyon ve İlişkili Risk Faktörleri: Sistemik Derleme

Bedia TARSUSLU¹, Gülgün DURAT², Sevin ALTINKAYNAK³

ÖZET

Amaç: Doğum sonrası dönem anneleri ve babaları ruhsal açıdan etkileyen bir süreçtir. Bu sistemik derlemede, babalarda/erkeklerde postpartum depresyon ve etkileyen faktörler incelenerek konuya dikkat çekmek amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırma, Nisan 2019-Mayıs 2019 arasında Pubmed, Science Direct, EBSCOhost, Türk Psikiyatri Dizini ve Ulakbim Tıp veri tabanlarında, 2009-2019 yılları arasında yayınlanan nitel ve nicel araştırma makaleleri taranarak gerçekleştirilmiştir. Tarama sonucu sistemik derlemeye, İngilizce (n=17) ve Türkçe (n=1) toplam 18 makale dâhil edilmiştir.

Bulgular: Dâhil edilen araştırmaların 17'si nicel, 1'i nitel araştırma desenindedir. Gerçekleştirildiği ülkelere bakıldığında %22,2'si Amerika, %61,1'i Avrupa ve %16,7'si Asya kıtasındaki ülkelerde yürütülmüştür. Araştırmaların 16'sında babalarda postpartum depresyonu tanılamak için Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği kullanılmış, 4'ünün psikometrik özellikleri incelenmiştir. Araştırmaların sonuçlarına göre babalarda postpartum depresyonu etkileyen faktörler arasında en çok işsizlik, yaş, ekonomik durum ve sosyal destek yer almaktadır.

Sonuç: Yaş, eğitim, sosyal destek, gebeliğin planlı olup-olmaması, ebeveynlik stresi/yeterlilik duygusu, eş ile ilişkinin kalitesi, depresyon öyküsü gibi anneyi etkileyen faktörlerin yanında içinde bulunulan kültürü benimseme, etnik köken, evde yaşayan-bakmakla yükümlü olunan kişi sayıları, kirada oturma, ekonomik durum, işsizlik gibi faktörler babalarda postnatal depresyonu etkilemektedir. Belirlenen veri tarama tabanlarında Türk toplumunda gerçekleştirilen yalnızca bir araştırma makalesine ulaşılması ülkemizde bu konuda araştırmalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Doğum sonrası depresyon, paternal postpartum depresyon, babalık, babalar.

SUMMARY

Postpartum Depression in Fathers and Associated Risk Factors: A Systematic Review

Objective: The postpartum period is a process that affects mothers and fathers mentally. In this systematic review, we aimed to investigate the literature on postpartum depression and elucidate the factors associated with depression in fathers/men; and eventually to draw attention to the subject.

Methods: A literature search was conducted between April-May 2019 including qualitative and quantitative research articles published between 2009-2019 in Pubmed, Science Direct, EBSCOhost, Turkish Psychiatric Index and Ulakbim Medical Databases. A total of 18 articles in English (n = 17) and Turkish (n = 1) were included.

Results: The majority of studies were quantitative (n=17) and 1 had a qualitative design. 22.2% were carried out in the Americas, 61.1% in Europe and 16.7% in Asia. In 16 of the studies, Edinburgh Postpartum Depression Scale was used to diagnose postpartum depression in fathers, and 4 of them assessed psychometric properties. According to the results of the findings, unemployment, age, economic status and social support were among the factors affecting postpartum depression in fathers.

Conclusion: Besides the factors affecting the mothers such as age, education, social support, whether the pregnancy was planned, parenting stress, parental stress/sense of competence, quality of the relationship with the spouse, history of depression, number of people living at home; factors such as housing status, economic situation and unemployment affect postnatal depression in fathers. Since there was only one research article from Turkey, we believe that there is a need for research on this subject in our country.

Keywords: Postpartum depression, paternal postpartum depression, paternity, fathers.

Geliş Tarihi: 19.07.2019, **Kabul Tarihi:** 05.03.2020, **Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 08.05.2020

¹Arş. Gör., ²Doç., Sakarya Üniv. Sağlık Bilimleri Fak., Hemşirelik Bl., Psikiyatri Hemşireliği AD., ³Prof., Sakarya Üniv. Sağlık Bilimleri Fak., Hemşirelik Bl., Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD., Sakarya.

Bedia Tarsuslu, e-posta: tarsuslubedia@gmail.com

GİRİŞ

Depresyon; derin üzüntü ile birlikte konuşma, düşünme, hareketlerde durgunluk ve yavaşlama, küçüklük, değersizlik, karamsarlık, isteksizlik duygu ve düşünceleri ile fizyolojik işlevlerde yavaşlama gibi bilişsel, davranışsal ve fiziksel belirtilerin görüldüğü bir sendromdur (Engin ve Ergün 2014). Doğum sonrası dönemde kadınların birçoğu hormonal değişiklikler sonucu uykusuzluk, beslenme sorunları ve stresle artan fizyolojik bir fenomen olarak değerlendirilen “annelik hüznü” yaşamaktadır. Bu durum birkaç haftada azalarak kaybolan normal bir reaksiyondur. Ancak şiddetli anksiyete ve panik atakların eşlik ettiği depresif bir epizoda dönüşürse “postpartum depresyon” adını almaktadır (American Psychiatric Assosiation 2013, Engin ve Ergün 2014). DSM-5’te depresif bozukluklar için tanımlayıcı özellikler bölümünde peripartum başlangıçlı, gebelik döneminde ya da doğumdan sonraki 4. haftada başlayan ancak majör depresyon kriterlerini karşılamayan bir depresif bozukluk olarak belirtilmektedir (American Psychiatric Assosiation 2013).

Aileye yeni bir bebeğin katılması, yaşam döngüsündeki önemli olaylardan biridir (Ahlborg ve ark. 2009). Stresli yaşam olayları, evlilik sorunları, çocuğun bakımı ve ekonomik sorunlar gibi nedenler bu dönemde etkili olmaktadır. Doğum sonrası dönem anne adayı kadar baba adayı için de zorlu bir süreç olabilmektedir. Bu süreçte, yalnızca annelerin değil, babaların da depresif semptomlar yaşadığını bildiren araştırma sonuçları bulunmaktadır (Serhan ve ark. 2013). Babalarda postpartum depresyon insidansını inceleyen araştırma sonuçlarına bakıldığında % 1,2 ile %26 arasında değişen sonuçların olduğu görülmektedir (Goodman 2004, Ramchandani ve ark. 2005, Kim ve Swain 2007; Paulson ve Bazemore 2010; Biebel ve Alikhan 2016). Ayrıca, babalarda görülen postpartum depresyonun annelere göre daha yavaş seyrettiği, ilk bir yıllık süreçte oluşabileceği ve en yüksek oranın postpartum 3-6 ay arasında olduğu bildirilmektedir (Matthey ve ark. 2000). Dünya genelinde paternal postpartum depresyonun yaygınlık oranları değişmekle birlikte, genellikle gebelikte ve doğum sonrası ilk 6 ayda arttığı ve doğum sonrası bir yıllık sürede azaldığı bildirilmektedir (Field 2018).

Çalışmalarda babalarda postpartum depresyon ile ilişkili faktörler olarak; ekonomik zorluklar, ileri yaş, eğitim düzeyinin düşük olması, eş ve çocukla ilişki sorunları (Edward ve ark. 2015) annede depresyon varlığı ve zayıf evlilik ilişkilerinin etkili olduğu bildirilmektedir (Wee ve ark. 2011; Giallo ve ark. 2013). Ayrıca, maternal postpartum depresyon bulguları gözlemlendiğinde, bazı babaların da “kaygı, uyku bozuklukları, yorgunluk, huzursuzluk, üzüntü, iştah değişikliği ve kendine veya bebeğe zarar verme düşünceleri” gibi depresyon semptomları yaşadığı saptanmıştır (Letourneau ve ark. 2011).

Babalık, insanın yaşamında çeşitli heyecan ve zorlukları da beraberinde getiren bir rol ve önemli bir dönüm noktasıdır. Ancak, bu süreçte babaların ihtiyaçları ve ruh sağlığı hakkında çok az şey bilinmektedir (Thomas ve ark. 2011). Babalığa geçiş sürecinin kaygı ve depresyona yol açabileceği, erkeklerin ruhsal bozukluklar için risk altında olduğu ve bunun diğer aile üyelerini olumsuz yönde etkilediğine dair kanıtlar bulunmaktadır (Bergström 2013). Babanın doğum sonrası dönemde depresyon deneyimlemesi sonucu baba-çocuk bağlanmasının olumsuz etkilendiği, ilerleyen dönemlerde çocukta davranım bozuklukları, konuşmada gecikme, hiperaktivite, anksiyete ve depresyon gibi bozukluklara sebep olabileceği belirtilmektedir (Goodman 2004, Ramchandani ve ark. 2005, Ramchandani ve ark. 2008, Musser ve ark. 2013). Bazı araştırmalarda ise doğum sonrasında baba desteğinin artması ve çocuk bakımına babanın daha fazla katılımı ile annede depresyon olasılığının azalması ve olumlu çocuk gelişimi arasında ilişki olduğu bildirilmiştir (Kahn ve ark. 2004; Mezulisve ark. 2004; Lung ve ark. 2009). Bu nedenle paternal postpartum depresyon sadece babalar için değil tüm aile için önemli bir konudur.

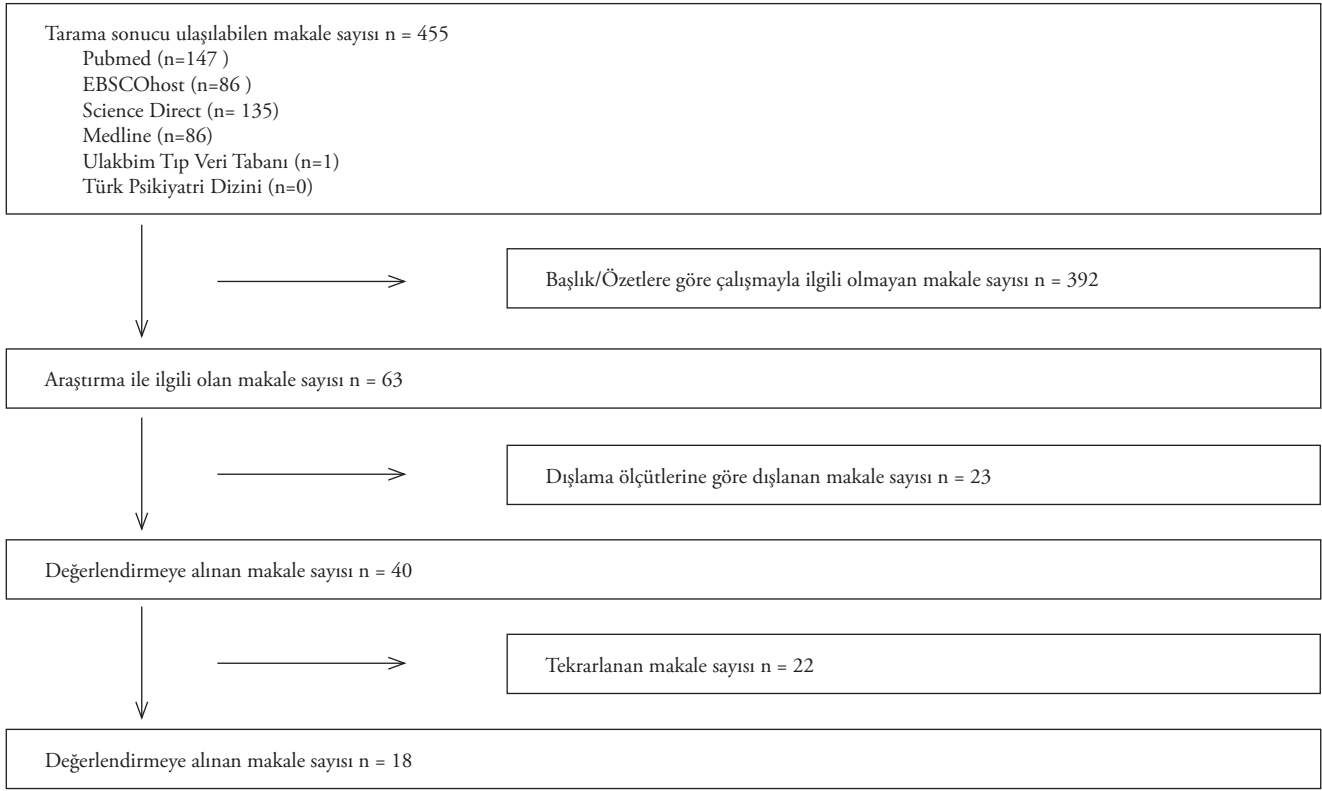
Bu sistematik derlemede babalarda/erkeklerde postpartum depresyon ve ilişkili risk faktörleri literatür ışığında incelenerek konuya dikkat çekmek amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma, Nisan-Mayıs 2019 tarihleri arasında Pubmed, Science Direct, EBSCOhost, Türk Psikiyatri Dizini ve Ulakbim Tıp veri tabanlarında, 2009-2019 yılları arasında yayımlanan nitel ve nicel araştırma makaleleri taranarak gerçekleştirildi. Makaleler incelenirken the Cochrane Collaboration tarafından geliştirilen, sistematik derlemeler için tercih edilen veri toplama formu ve kontrol listesi kullanıldı.

Tarama yapılırken Türkçe “babalık, postpartum, depresyon, postpartum depresyon”; İngilizce “father, postpartum, depression, new fathers, first-time fathers, postpartum depression” anahtar sözcükleri kullanılmıştır.

Araştırmaya dâhil etme ölçütleri; 2009-2019 tarihleri arasında, ulusal veya uluslararası bir hakemli dergilerde yayınlanmış, postpartum dönemdeki babalarla yürütülmüş, babalık ve postpartum depresyonu ele alan, online olarak tam metnine ulaşılabilen, Türkçe ve İngilizce araştırma makaleleridir. Dışlama ölçütleri ise; depresyon etiyojisinde etkili olan ancak babaya ait özellikleri doğrudan içermeyen; preterm bebeklere, hastanede yatmayı gerektiren yenidoğanlara, babanın doğumla ilgili deneyimine, maternal depresyona veya doğum öncesi dönemde babalarda görülen depresyona, evlat

Şekil 1. Araştırmaların Seçimi / PRISMA Akış Seması

edinmeye odaklanan araştırmalar, tam metnine ulaşamayan araştırmalar ve derleme yazılarıdır.

Araştırma süreci Şekil 1'de verilmiştir. Öncelikle anahtar kelimelerle ulaşılan makalelerin başlık/özetleri incelenmiş ve araştırmanın amacına uygun olan makaleler belirlenmiştir. Daha sonra tekrar eden araştırmalar belirlenmiş ve tam metinlerine ulaşılan araştırmalardan dâhil edilme ölçütlerine uygun olanlar incelenmiştir. Tarama sonucu 18 araştırma makalesi dâhil edilme kriterlerine uygun bulunmuştur (Şekil 1).

İstatistiksel Çözümleme

Eldedilen veriler homojen özellik göstermediği için meta-analiz yapılmamıştır. Araştırmalar yıl, araştırma tasarımı, amaç, örneklem sayısı, paternal postpartum depresyonu değerlendirmede kullanılan ölçüm araçları ve sonuçları açısından değerlendirilmiş, frekans dağılımları hesaplanmıştır.

BULGULAR

Bu sistematik derlemeye ulusal veya uluslararası dergilerde, İngilizce (n=17) ve Türkçe (n=1) olarak yayımlanan doğum sonrası dönemde babalarda postpartum depresyon ve ilişkili faktörleri inceleyen toplam 18 çalışma alınmıştır.

Araştırmaların 3'ü kohort, 5'i kesitsel, 3'ü izlemsel, 3'ü metodolojik, 1'i randomize kohort, 1'i tanımlayıcı ve path analizi,

1'i izlemsel kohort ve 1'i nitel araştırma desenindedir. Diğer bir ifade ile araştırmaların 17'si (%94,4) nicel iken sadece 1 (%5,6) tanesi nitel olarak gerçekleştirilmiştir (Tablo 1).

İncelenen araştırmaların %44,4'ü (n=8) 2010-2015 yılları arasında, %55,6'sı (n=10) 2016-2019 yılları arasında yayınlanmıştır. Araştırmaların %22,2'si (n=4) Amerika (Jamaika, Kanada, US), %61,1'i (n=11) Avrupa ve %16,7'si (n=3) Asya kıtasındaki ülkelerde (Hong Kong, Çin ve Japonya) yürütülmüştür (Tablo 1).

Araştırmalar, toplam 21174 babanın katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Babaların yaş ortalamaları 30 ile 36 arasında değişmektedir. Araştırmaların geneline bakıldığında, doğum sonrası 5. hafta ile 48. hafta arasındaki dönemi kapsamaktadır. Ancak izlemsel araştırmalarda, bu aralık 7 yaşa kadar genişlemektedir.

Araştırmalara katılan babalarda postpartum dönemdeki depresyonu tanılamak için araştırmaların 16'sında Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EPDÖ), 1'inde Rutter'ın 9 maddelik Malaise Envanteri (Rutter's 9-item Malaise Inventory) ve 1'inde Kompozit Uluslararası Teşhis Görüşme Kısa Formu (Composite International Diagnostic Interview-Short Form [CIDI-SF]) kullanılmıştır. Ayrıca babalardaki depresif belirtileri değerlendirmek için, araştırmaların 3'ünde Beck Depresyon Envanteri-II, 2'sinde Gotland Erkek Depresyon Ölçeği (Gotland Male Depression Scale

Tablo 1. Sistematik Derlemeye Alınan Araştırmaların Özellikleri

Yazar/Yıl/Ülke	Araştırma deseni	Amaç	Örneklem	Ölçüm aracı	Sonuçlar
(Lai ve ark. 2010) Hong Kong	Merodolojik	Hong Kong'daki Çinli babalarda postnatal depresyonu taramada EPDÖ, BDI ve PHQ-9'un psikometrik özelliklerini karşılaştırmak ve doğum sonrası 8. haftadaki depresyon sıklığını tahmin etmek.	551 Çinli erkek (doğumdan sonraki 8. haftada)	Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EPDÖ) Beck Depresyon Envanteri (BDI) Hasta Sağlık Anketi-Depresyon Modülü (PHQ-9)	EPDÖ'nin, Çinli erkekler arasında doğum sonrası depresyonu tespit etmede BDI ve PHQ-9'dan anlamlı derecede daha doğru sonuç verdiği görülmüştür. Kesme puanı: 10 veya daha fazla olan EPDÖ, %91 duyarlılığa, % 97 belirlenlik, tahmini %57 pozitif, % 99 negatif öngörüci değere sahiptir. Doğum sonrası 8. haftada erkeklerin yaklaşık %3,1'i DSM-IV'e göre depresyon kriterlerini karşılamıştır. Çinli erkeklerde doğum sonrası depresyon prevalansı batılı erkekler ile benzerdir. EPDÖ'nün Çince versiyonunun erkeklerde doğum sonrası depresyonu tespit etmek için geçerli bir araç olduğu saptanmıştır.
(Edmondson ve ark. 2010) UK	Metodolojik	Babalarda doğum sonu depresyonu taramada Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeğinin (EPDÖ) kesme noktasını belirlemek, EPDÖ'nün yapılandırılmış bir klinik görüşme ile karşılaştırılarak geçerliliğini incelemek. Birleşik Krallık'ta yeni baba olmuş kişilerde bir tarama aracı olarak etkinliğini değerlendirmek	192 erkek (doğumundan 7 hafta sonra)	Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EPDÖ) DSM-IV için Yapılandırılmış Klinik Görüşme	Depresyonu olan babalar EPDÖ'de depresif olmayan babalardan anlamlı olarak daha yüksek puan almıştır. Depresyon taraması için EPDÖ'nün kesme noktası olan 10 puanın üzerinde %89,5'inin duyarlılık ve %78,2'sinin özgüllüğe sahip olduğu saptanmıştır.
(Edoka ve ark. 2011) UK	İzlemsel	Paternal doğum sonrası depresyonun sağlık bakım maliyetlerini tahmin etmek, bu durum için maliyet-etkin koruyucu ve tedavi müdahaleleri hakkında bilgi sağlamak	192 baba (Doğum sonrası ilk 12 ay boyunca)	Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EPDÖ) Her kaynak kullanım kalemının maliyeti, bir kaynak kullanım ünütünü miktarı ve buna karşılık gelen birim maliyeti olarak hesaplanmıştır.	Üç baba grubu tanımlanmıştır; depresyonlu babalar (n=31), depresyon gelişme riski yüksek olan babalar (n=67) ve depresyonu olmayan babalar (n=94). Bu üç gruba ortalama baba-çocuk ikili maliyetleri 1103,51 £, 1075,06 £ ve 945,03 £ (sterlin, 2008 fiyatları) olarak hesaplanmıştır.
(Lee ve ark. 2012) USA	İzlemsel-kohort	Tüm çalışma üzerinde tam verileri bulunan ailelerin alt örneklerini ve babaların depresif semptomlarını üç ve beşinci yıllarda değerlendiren bağımlı değişkenleri incelemek	1,403 baba	Composite International Diagnostic Interview-Short Form (CIDI-SF) Parenting Stress Index (PSI)	Geç ergen babalık, üçüncü yıldaki paternal depresif belirtilerle anlamlı şekilde ilişkili bulunurken, beşinci yıldakiler ile ilişkili bulunmamıştır. Düşük sosyal destek bildirenlerin her iki zamanda da depresyonda olma olasılığı daha yüksek görülmüştür. Düzenli bir işte çalışmayan babaların üçüncü yıl takiplerinde depresyona maruz kalma olasılıkları beşinci yıldaki babalara göre daha yüksektir. Ebeveynlik stresi ve bir suçtan ceza almak/suçlanmak, üçüncü yıldaki babalarda paternal depresif belirtiler ile ilişkili değil iken, beşinci yıldaki depresif belirtiler ile ilişkili bulunmuştur.
(Bergström 2013) İsveç	Randomize kontrollü	İlk kez baba olan İsveçli erkeklerde depresif belirtiler ve babalık yaşı, sosyodemografik özellikler ile doğum öncesi psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkileri araştırmak.	812 erkek (İlk bebeklerinin doğumundan 3 ay sonra)	Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EPDÖ)	Araştırmaya katılan erkeklerin %10,3'ü depresif belirtilerden yakınmaktadır. 29-33 yaşları arasındaki babalarda karşılaştırdığımızda, daha genç babalarda depresif belirti riskinin arttığı görülmektedir. Eğitim ve gelir düzeyinin düşük olması eşler arası ilişkinin kalitesinin düşük olması ve finansal endişe, depresif belirti riskini artırmıştır, ancak bu faktörler gençler arasında artan riski açıklayamamıştır.

Tablo 1'in devamı

(Demontigny ve ark. 2013) Kanada	Kesitsel	Paternal postnatal depresyon ile ilişkili psikososyal faktörleri belirlemek.	205 baba	<ul style="list-style-type: none"> Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EPDÖ) Dyadic Adjustment scale Parent Expectations Survey Parenting Stress Index Paternal Involvement questionnaire Sosyal destek, 0 (yardım mevcut değil) ile 5 (son derece yardımcı) arasında bir ölçek kullanılarak ölçülmüştür. 	<ul style="list-style-type: none"> Emziren bebeklerin babalarında görülen depresyon; eşin önceki hamileliklerinden birinde bebeğin kaybı, ebeveynlik stresi, bebeğin mizacı (zor çocuk), çocukta işlevsiz etkileşim, evlilik uyumunun azalması ve ebeveynin yetkinlik algısının düşük olması ile ilişkili bulunmuştur. Cok değişkenli analiz sonucunda, ebeveynlik sıkıntısı, evlilik ilişkisinin kalitesi ve ebeveynin algıladığı yetkinlik algısı gibi psikososyal faktörlerin babalık depresyonu üzerinde bağımsız bir etkisinin olduğu ortaya konmaktadır.
(Roubinov ve ark. 2014) US	Tanımlayıcı ve path analizleri	Düşük gelirli Meksika kökenli Amerikalı erkeklerde postpartum depresyon prevalansını belirlemek, tahminleyicilerini, tek bir kaymak ile sınırlı modeller ile ortaya konan önyargıları aşmak, maternal ve paternal raporların verilerini değerlendirerek var olan literatürü genişletmek.	92 Meksikalı Amerikan baba	<ul style="list-style-type: none"> Dyadic Adjustment Scale Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EPDÖ) Acculturation Rating Scale for Mexican Americans II (ARMA II) 	<ul style="list-style-type: none"> Doğum sonrası 15. ve 21. hafta değerlendirmelerinde, babaların % 9'u postpartum depresyonun tam kriterlerini karşılamıştır. Path analizleri, işsizlik durumunun daha az sayıda biyolojik çocuğun, düşük kaliteli evlilik ilişkisi ve Anglo kültürünü daha az benimsemenin, 15. haftaya göre 21. haftada daha fazla paternal depresif semptomlar görülmesinin paternal postpartum depresif semptom görülme olasılığını artırdığını göstermiştir. Maternal semptomlardan paternal PPD'ye kadar tahmin edici yollar anlamlı bulunmamıştır.
(Loscalzo ve ark. 2015) İtalya	Metodolojik	Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeğinin İtalyan babalarda geçerliliğini ve faktör yapısını analiz etmek.	436 baba	<ul style="list-style-type: none"> Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EPDÖ) Beck Depresyon Envanteri-II Epidemiyolojik Araştırmalar Merkezi Depresyon Ölçeği (CES-D) 	<ul style="list-style-type: none"> Araştırmada uygulanan testler ile sadece depresyon değil depresif belirtiler, anksiyete ve mutsuzluk gibi yakınlıklar da tespit edilmiştir. Sonuçlar, annelerden farklı iki faktörlü bir yapı göstermiştir: İtalyan babalar için EPDÖ'nün en uygun kesme puanının 12/13 olduğu görülmüştür.
(Nath ve ark. 2016) İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda	Kohort	9 aylık ve 7 yaş çocuğu olan babalarda paternal depresif belirtilerin prevalansını ve ilişkili risk faktörlerini incelemek.	5155-12,396 baba (çocukların 9. ay, 3, 5 ve 7 yaşında olduğu dönemler)	<ul style="list-style-type: none"> Rutters 9-item Malaise Inventory Golombok Rust Inventory of Marital State 	<ul style="list-style-type: none"> Paternal depresif belirtilerin zaman içindeki sıklığı 9. ayda % 3,6; 3 yaşında % 1,2; 5 yaşında % 1,8 ve 7 yaşında % 2,0 olarak bulunmuştur. Paternal depresif belirtiler, işsizlik, annedeki depresif belirtiler ve evlilik çatışması ile ilişkili bulunmuştur. Paternal depresif belirtiler çocuk 9 aylık iken kiralık konutla ikamet etme, 5 ve 7 yaşlarında ise aile ekonomik gelirin düşük olması gibi sosyoekonomik faktörlerle ilişkili bulunmuştur. Babaların depresif belirtileri, çocukları 9 ay ile 3 yaş arasında kayden azalmıştır. Babaların işsiz olması, annede depresif belirtilerin fazla olması ve yüksek evlilik çatışması babalarda depresif belirtiler için önemli risk faktörleridir.
(Suto ve ark. 2016) Japonya	İzlemsel	Paternal doğum sonrası depresyonun sıklığını, 1 Aralık 2012 ile 30 Nisan 2013 tarihleri arasında Japonya'nın Aichi Vilayeti, Nishio Şehrindeki bölgelerinde incelemek.	215 baba (Doğum sonrası dönemde olan)	<ul style="list-style-type: none"> Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EPDÖ) 	<ul style="list-style-type: none"> Babaların 36(% 17)'si doğumdan sonraki ilk üç ayda depresyon belirtileri bildirmiştir. Lojistik regresyon analizlerinde, daha önce paternal doğum sonrası depresyon ile ilişkilendirilen bir dizi demografik ve psikososyal özellikler, eşlerinin hamileliği sırasında babaların psikiyatrik tedavi öyküsü olmasının ve daha önce görülen depresif belirtilerle doğum sonrası dönemdeki paternal depresif belirtilerle ilişkili olduğu görülmüştür.

Tablo 1'in devamı

(Zhang ve ark. 2016) Çin	İzlemsel	Kuzeybatı Çin'de ilk kez baba olan erkeklerde depresif belirtilerin varlığını ve yordayıcılarını araştırmak.	180 çift (doğumdan 3 gün, 2 hafta ve 6 hafta sonra)	<ul style="list-style-type: none"> Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EPDÖ) Parenting Sense of Competence Scale (PSOC), Kansas Marital Satisfaction Scale (KMSS) 	<ul style="list-style-type: none"> Babaların doğumdan sonraki 3. günde 35'inin (% 21,1), 2. haftada ise 32'sinin (% 20,4) ve 6. haftada 20'sinin (% 13,6) paternal postpartum depresyon yaşadıkları belirlenmiştir. Ebeveyn yetkinlik duygusu, evlilik tatmini ve maternal depresif belirtilerin, paternal postpartum depresyonun ana belirleyicileri arasında olduğu saptanmıştır.
(Edhborg ve ark. 2016) İsveç	Tanımlayıcı nitel	Babaların doğum sonrası depresif semptomların görüldüğü 3-6 ay arasındaki zaman diliminde ve doğum sonrası ilk yıldaki deneyimlerini tanımlamak.	19 baba	<ul style="list-style-type: none"> Nirelksel içerik analizi Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EPDÖ) Gotland Erkek Depresyon Ölçeği (GMDS) 	<ul style="list-style-type: none"> Babaların doğum sonrası dönemdeki beklentileri ve karşılaştıkları gerçekler arasındaki farklılıklar nedeniyle kontrol ve güç kaybı yaşadıkları, Günlük hayatın çalkantısı, bebek ile ilgili stres ve kaygı hissinin çok fazla yaşanması, aile ve iş arasında çatışmalar, günlük yaşamda destek eksikliği, topluma ve eşler ile yaşanan ilişki sorunları gibi nedenlerle, kayıp duygusu ve çelişkili mesajlarla mücadele ettikleri görülmüştür. Bu bulgular babaların, ailelerinin, işlerinin ve kendi ihtiyaçlarının rekabetçi taleplerini dengelemekte güçlük çektiklerini göstermektedir.
(Peker ve ark. 2016) Türkiye	Kesitsel	Babalarda doğum sonrası depresyon oranını ve bunu etkileyebilecek risk faktörlerini belirlemek.	252 baba	<ul style="list-style-type: none"> Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EPDÖ) 	<ul style="list-style-type: none"> EPDÖ'den alınan puan ortalamaları ilk görüşmede 5,35±4,29 ve ikinci görüşmede 5,85±4,08 olarak saptanmıştır. EPDÖ'ye göre babalarda depresyon oranı 6. haftada %5,6 olarak bulunmuştur. Çocuk sayısı, evde yaşanan ve bakmakla yükümlü olunan kişi sayısının artması, psikiyatrik hastalık öyküsü, plansız gebelik, eşle ilişkide yaşanan sorunlar ve sosyal destek eksikliği depresyonu artıran faktörler olarak belirlenmiştir. Gelir düzeyi yüksek olan ve/veya bebeğin cinsiyeti ile ilgili beklentisi olmayan babalarda depresyon daha az görülmüştür.
(Psouni ve ark. 2017) İsveç	Kesitsel	0-18 aylık çocukların babalarındaki depresif semptomları değerlendirmek, değerlendirme için "depresif eşdeğer" olarak adlandırılan tipik ve dışlaşılmış depresyon belirtilerinin uygun olup olmadığını ele almak.	447 İsveçli baba	<ul style="list-style-type: none"> Beck Depresyon Envanteri-II (BDI-II) Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EPDÖ) Gotland Erkek Depresyon Ölçeği (GMDS) 	<ul style="list-style-type: none"> Katılımların % 27'sinin BDI-II kesme puanının üstünde depresif belirtti puanı aldıkları bulunmuştur. Çoğu babanın hem geleneksel hem de depresif eşdeğer belirtiler veya sadece depresif eşdeğer belirtiler deneyimledikleri saptanmıştır. EPDÖ ve GMDS'nin birlikte kullanılması eşit özgüllük seviyelerinde bulunmuş, yüksek depresif belirtileri olan babaları belirlemede birlikte kullanımı, yalnız EPDÖ'ye göre daha yüksek hassas ölçüm göstermiştir.
(Cameron ve ark. 2017) Kanada	Anket	Babaların postpartum depresyon için tedavi seçimini etkileyebilecek korelasyon faktörlerini araştırmak, paternal postpartum depresyon için tedavi tercihini belirlemek.	140 erkek (Bebeğin doğumunun sonrası birinci yılda olan)	<ul style="list-style-type: none"> The Credibility Scale (CS) The Personal Reactions to Rational Scale (PRRS) Epidemiyolojik Araştırmalar Merkezi Depresyon Ölçeği (CES-D) Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği – Partner (EPDÖ -P) The Couples Satisfaction Index (CSI) The Interpersonal Support Evaluation List (ISEL) 	<ul style="list-style-type: none"> Katılımlar, paternal postpartum depresyon tedavisi için farmakoterapi yerine bireysel ve çift psikoterapisi tercih ettiklerini bildirmişlerdir. Erkekler hem bireysel hem de çift psikoterapisini daha güvenilir olarak algılamışlar ve farmakoterapiye göre daha kişisel/bireysel tepkiler bildirmişlerdir.

Tablo 1'in devamı

(Molgora ve ark. 2017) İtalya	İzlemsel	Hamileliğin üçüncü trimesterinden doğum sonrası 1 yıla kadar olan sürede depresif semptomların izlemsel yürümlerini analiz etmek.	126 erkek (İlk defa baba olan)	Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EPDÖ)	Babaların %52'si düşük, %37'si orta ve %11'i klinik olarak yüksek düzeyde depresif belirgi göstermiştir. Bu çalışma, doğumdan bir yıl sonra en yüksek EPDÖ puanını alan babaların; ruhsal iyilik, duygusal sıkıntı ve yüksek riskli koşullar gibi ayrıci özelliklere göre, farklı alt popülasyonlarını tanımlamayı sağlamıştır.
(Gray ve ark. 2018) Jamaika	Kohort	Jamaikalı babalarda depresif belirtilerin prevalansını ve habercilerini araştırarak paternal depresyonun kültürel boyutlarını ele almak.	3425 yenidoğan babası	Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EPDÖ)	Jamaikalı babaların %9,1'i EPDÖ puanının olası depresyon göstergesi olan 10 ve üzerinde puan almıştır. Babaların yaşı ile EPDÖ arasında negatif yönde zayıf bir ilişki bulunmuştur. Eğitim düzeyi ile EPDÖ puanları arasında ilişki bulunmamış, ancak ekonomik durum ile EPDÖ puanları arasında negatif ilişki görülmüştür. Anne ile ilişki durumunun depresif belirtilerle ilişkisi olmadığı halde, ilişki kalitesi ile negatif yönde ilişki bulunmuştur. Sosyal destek (yakın arkadaş grubu, sorunlu zamanlarda yardımcı olacak aile veya arkadaşlar) ile EPDÖ arasında ilişki bulunmuştur.
(Philpott ve Corcoran 2018) İrlanda	Kesitsel	Babaların postnatal depresyon prevalansını araştırmak, çeşitli demografik ve klinik faktörlerle ilişkisini incelemek.	100 baba (Son 12 ayda eş bir bebek doğurmuş olan)	Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EPDÖ)	EPDÖ kullanılarak ölçülen paternal postnatal depresyon prevalansı, 12 ve üzeri puan alanlarda % 12 iken, 9 ve üstü alanlarda % 28'dir. Doğum sonrası depresyon riskini artırıcı faktörler arasında yüksek problemi olan bir bebeğe sahip olmak, depresyon öyküsü varlığı, sosyal destek azlığı, düşük ekonomik durum, babalık izminin olmaması ve evli olmamak yer almaktadır.

Tablo 2. Araştırmalarda Depresyonu Tanılamada Kullanılan Ölçüm Araçları ve Frekans Dağılımları

Ölçüm Aracı	n	%
Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeğini (EPDÖ)	16	88,9
Rutter's 9-item Malaise Inventory	1	5,6
Kompozit Uluslararası Teşhis Görüşme Kısa Formu (CIDI-SF)	1	5,6
Beck Depresyon Envanteri-II	3	16,7
Gotland Erkek Depresyon Ölçeği	2	11,1
Epidemiyolojik Araştırmalar Merkezi Depresyon Ölçeği (CESD-D)	1	5,6
Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-IV) için Yapılandırılmış Klinik Görüşme (SCID)	2	11,1
Hasta Sağlık Anketi-Depresyon Modülü (PHQ-9)	1	5,6

Tablo 3. Araştırmalarda Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EPDÖ)'ni Kullananların Kesme Puanlarına Göre Dağılımı

	Kullanan		Kullanmayan	
	n	%	n	%
8 ve üstü	1	5,6	17	94,4
9 ve üstü	5	27,8	13	72,2
10 ve üstü	5	27,8	13	72,2
11 ve üstü	1	5,6	17	94,4
12 ve üstü	2	11,1	16	88,9

[GMDS]), 2'sinde Epidemiyolojik Araştırmalar Merkezi Depresyon Ölçeği, 1'inde Hasta Sağlık Anketi-Depresyon Modülü (Patient Health Questionnaire-2 [PHQ-9]), 3'ünde ise Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-IV) tanı kriterleri için Yapılandırılmış Klinik Görüşme (SCID) ek olarak kullanılmıştır (Tablo 2).

EPDÖ'nün kullanıldığı araştırmalar incelendiğinde, kesme puanı olarak en fazla 9 ve üstü; 10 ve üstü puanlarının kullanıldığı görülmüştür (Tablo 3).

Örnekleme babalardan oluşan araştırmaların 4'ünde (%22,2) EPDÖ'nün psikometrik özellikleri/paternal postpartum depresyonu tanılamada etkinliği, 1'inde paternal postpartum depresyonun maliyeti ve 1'inde babaların postpartum depresyondaki tedavi tercihleri incelenmiştir. Araştırmaların sonuçlarına göre babalarda postpartum depresyonu etkileyen özellikler arasında en çok işsizlik, yaş, ekonomik durum ve sosyal destek yer almaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Araştırmalara Göre Doğum Sonrası Depresyonu Etkileyen Faktörlerin Dağılımı (n=18)

Değişken	Paternal postpartum depresyonu etkiler		Paternal postpartum depresyonu etkilemez		İlişki belirtmeyen	
	n	%	n	%	n	%
Yaş	5	27,8	-	-	13	72,2
Eğitim düzeyi	3	16,7	1	5,6	14	77,8
Ekonomik durum	5	27,8	-	-	13	72,2
Etnik köken	1	5,6	-	-	17	94,4
İşsizlik	7	38,9	-	-	11	61,1
Evde yaşayan /bakmakla yükümlü kişi sayısı	1	5,6	-	-	17	94,4
Kirada oturma	2	11,1	1	5,6	15	83,3
Çocuk sayısı	2	11,1	-	-	16	88,9
Plansız gebelik	2	11,1	-	-	16	88,9
Cinsiyet beklentisi	2	11,1	-	-	16	88,9
Depresyon öyküsü varlığı	3	16,7	-	-	15	83,3
Annede depresif belirti varlığı	2	11,1	2	11,1	14	77,8
Bebek mizacı/Problemlili bebek	3	16,7	-	-	15	83,3
Babalık izni	1	5,6	-	-	17	94,4
Ebeveynlik stresi	3	16,7	-	-	15	83,3
Ebeveyn yetkinlik duygusu	2	11,1	-	-	16	88,9
Medeni durum	1	5,6	1	5,6	16	88,9
Eş ile ilişki kalitesi	7	38,9	-	-	11	61,1
Evlilik çatışması	1	5,6	-	-	17	94,4
Sosyal destek	5	27,8	1	5,6	12	66,7
İçinde bulunulan kültürü benimseme	1	5,6	-	-	17	94,4
Abortus öyküsü varlığı	1	5,6	-	-	17	94,4
Ruhsal iyilik	1	5,6	-	-	17	94,4

TARTIŞMA

İncelenen araştırma makalelerine göre babalarda postnatal depresyonu etkileyen faktörler: Yaş, eğitim düzeyi, ekonomik durum, işsizlik, sosyal destek, etnik köken, evde yaşayan / bakmakla yükümlü olunan kişi sayısı, kirada oturma, çocuk sayısı, gebeliğin planlı olup-olmaması, baba ve annede depresyon öyküsünün varlığı, bebeğin mizacı, ebeveynlik stresi ve yetkinlik duygusu, medeni durum, eş ile ilişkinin kalitesi, içinde bulunulan kültürü benimseme, abortus öyküsünün olması ve ruhsal iyilik halidir. Ulusal ve uluslararası yayınları incelediğimizde anneler ile gerçekleştirilen çalışmalarda doğum sonrası depresyon için risk faktörleri arasında eğitim ve sosyo ekonomik düzeyin düşük olması, istenmeyen gebelik, prenatal, gebelik ve postpartum dönemlerde depresyon öyküsü, fiziksel sağlık sorunları, yaş (ergen annelik), aile içi sorunlar, çocuk bakımında yaşanan stres, yetersiz sosyal destek, sosyal izolasyon, huzursuz (problemlili) bebek, evlilikten duyulan memnuniyetsizlik, aile içi çatışmalar, erken doğum ve bebeğin kaybı yer almaktadır (Bingöl ve Tel 2007, Arslantaş ve ark. 2009, Durukan ve ark. 2011, Gümüş ve ark. 2012, Erdogan

ve ark. 2015, Demir ve ark. 2016, Eddy ve ark. 2019). Anne ve babalarda doğum sonrası 24'üncü ayın sonuna kadar olan dönemde görülen depresif belirtilerin incelendiği bir çalışmada; uykusuzluk, depresyon öyküsü, endişe, stres ve olumsuz aile ortamının hem anneler hem de babalarda orta ve yüksek derecede depresif belirtilerin habercisi olduğu saptanmıştır (Kiviruusu ve ark. 2020). İncelenen araştırma sonuçlarına göre, paternal postpartum depresyonun risk faktörleri ile literatürde belirtilen annelere ait bu bulgular arasında paralellik olduğu, araştırmaların bu literatür bilgisi doğrultusunda gerçekleştirildiği ancak postpartum dönemde görülen paternal depresyonu işsizlik, evde yaşayan kişi sayısı/bakmakla yükümlü olunan kişi sayısı, kirada oturma gibi ekonomik faktörlerin daha çok etkilediği söylenebilir. Ayrıca babaların doğum sonrası depresyon deneyimlerinin incelendiği başka bir çalışmada, cinsiyet rollerine ilişkin beklentilerinin de paternal postpartum depresyonda etkili olduğu bildirilmektedir (Eddy ve ark. 2019). Çalışmamızda, babalarda postpartum depresyon ve içinde bulunulan kültürü benimseme durumu arasındaki ilişkiyi inceleyen sadece bir tane araştırmanın olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, ülkemizde de kültürel cinsiyet rollerinin

paternal postpartum depresyon ile ilişkisini inceleyen çalışmalara gereksinim olduğunu düşündürmektedir.

Bireyin kendisinde veya aile öyküsünde depresyon varlığı, postpartum dönemde görülen depresyon için risk faktörleri arasında yer almaktadır (Arslantaş ve ark. 2009). Kivruusu ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında doğum sonrası dönemde annede yüksek düzeyde depresif belirti görülmesi, babada da yüksek düzeyde depresif belirti görülmesi ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca değerlendirme kapsamına alınan araştırmaların %16,7'sinde babalarda, %11,1'inde eşlerinde tespit edilen önceki depresyon öyküsünün postpartum depresyon ile ilişkili olduğu bildirilmiştir. Bu bulgular, babalarda gözlenen postpartum depresyon öyküsü verileri ile anneler ile gerçekleştirilen araştırmaların verileri arasında paralellik olduğunu göstermektedir. Babalarda depresyon öyküsü varlığı ile paternal postpartum depresyon arasında da ilişki bulunmaktadır. Bu bulgular doğrultusunda, perinatal dönemde hem babadan hem de anneden iyi bir anamnez alınmasının postpartum dönemde depresyon riskini belirlemede önemli olduğu söylenebilir.

Literatürde annenin eğitim düzeyi ile postpartum depresyon arasındaki ilişki araştırılmış, bazı araştırmalarda eğitim düzeyi ile pozitif yönde ilişki olduğu (Gümüş ve ark. 2012), bazılarında negatif yönde ilişki olduğu (Bingöl ve Tel 2007), bazılarında ise herhangi bir ilişkinin olmadığı bildirilmiştir (Altınay ve ark. 2002, Arslantaş ve ark. 2009, Battaloğlu ve ark. 2012). İncelenen araştırmaların %16,7'sinde eğitim düzeyinin paternal postpartum depresyonu etkilediği, %5,6'sında etkilemediği ve %77,8'inde herhangi bir ilişki olup olmadığına bakılmadığı görülmüştür. Bu sonuçlara göre, eğitim düzeyi ile hem maternal hem de paternal postpartum depresyon arasında ilişki bulunması olasılığının yüksek olduğu söylenebilir.

Anneler ile gerçekleştirilen araştırmalarda, annenin çalışma durumu ile postpartum depresyon arasındaki ilişkinin incelendiği görülmektedir. Türkiye'nin iç ve doğu bölgelerinde gerçekleştirilen araştırmalarda annenin çalışmıyor olması, batı bölgelerinde ise annenin çalışmasının postpartum depresyon sıklığını arttıran bir faktör olduğu bildirilmektedir (Ekuklu ve ark. 2004, Nur ve ark. 2004, Inandi ve ark. 2005, Bingöl ve Tel 2007, Durukan ve ark. 2011). Babalarda postpartum depresyon yaygınlığı, etkileri ve risk faktörleri üzerine odaklanan bir başka çalışmada işsizlik öyküsünün paternal postpartum depresyon ile ilişkili olduğu bildirilmektedir (Field 2018). Araştırmamızda incelenen makalelere göre işsizlik, ekonomik durum, evde yaşayan/bakmakla yükümlü olunan kişi sayısı paternal postpartum depresyonu etkileyen önemli faktörlerdir.

Literatürdeki çalışmalarda yetersiz aile desteği olan kadınlarda postpartum depresyon riskinin arttığı bildirilmektedir

(Inandi ve ark. 2002, Arslan ve ark. 2006, Bingöl ve Tel 2007, Gümüş ve ark. 2012, Nebioğlu ve ark. 2013, Biebel ve Alikhan 2016). Arslantaş ve arkadaşlarının (2009) yaptığı araştırmada anne, baba ve kardeşlerle yaşamının annelerde postpartum depresyonu 3,53 kat artırdığı belirtilmektedir. Babalarla gerçekleştirilen bir çalışmada da düşük sosyal destek düzeyinin katılımcıların depresyonu ile ilgili bir faktör olduğu bulunmuştur (Field 2018). Araştırmamız kapsamında incelenen araştırmaların %27,8'inde (n=5) sosyal desteğin paternal postpartum depresyonu etkilediği ve %5,6'sında (n=1) etkilemediği görülmüştür. Buna göre, sosyal destek varlığının doğum sonrası maternal depresyonu etkilediği gibi, paternal depresyonu da etkilediği söylenebilir.

Kanada ve Fransa'da yapılan bir araştırmada EPDÖ'nün kadınlarda doğum sonrası birinci haftadan itibaren depresyonu taramada kullanılabileceği, kadınların %80-85'inde postpartum depresyonun belirlenmesinde etkin olduğu bildirilmiştir (Arslantaş ve ark. 2009). Araştırmamızda taranan araştırmaların %22,2'sinde EPDÖ'nün postpartum dönemdeki babalarda psikometrik özellikleri incelenmiş ve güvenilir olduğu saptanmıştır. Paternal postpartum depresyonu tanılamada en çok Edinburg Postpartum Depresyon Ölçeği'nin (EPDÖ) kullanıldığı görülmüştür. Buna göre, EPDÖ'nün annelerde olduğu gibi babalarda da postpartum depresyon riskini taramada kullanılabilecek uygun bir araç olduğu ve paternal postpartum depresyonu değerlendirmede kullanılabileceği söylenebilir. Ayrıca, klasik ve erkeksi depresif belirtileri değerlendirmek için araştırmaların %16,7'sinde EPDÖ'ye ek olarak Beck Depresyon Envanteri II ve %11,1'inde Gotland Erkek Depresyon Ölçeği'nin kullanıldığı görülmüştür. Gözden geçirilen araştırmalara göre, babalarda görülen postpartum depresyonun klasik ve erkeksi depresif belirtiler biçiminde deneyimlenip deneyimlenmediğinin incelenmesinin de, bozukluğun tanınması ve doğru değerlendirilebilmesi için önemli olduğu söylenebilir.

SONUÇ

İncelenen araştırmalar sonucunda, paternal postpartum depresyonu tanılamada en sık kullanılan ölçüm aracı kadınlarda olduğu gibi Edinburg Postpartum Depresyon Ölçeği'dir. Araştırmaların %22,2'sinde babalarda EPDÖ'nün psikometrik özellikleri incelenmiş ve paternal postpartum depresyonu tanılamada geçerli ve güvenilir bir araç olduğu bildirilmiştir. Ancak EPDÖ'nün Türk babalarda Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirliğini inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Araştırma sonucunda yaş, eğitim düzeyi, sosyal destek, gebeliğin planlı olup-olmaması, bebeğin mizacı, ebeveynlik stresi ve yetkinlik duygusu, eş ile ilişkinin kalitesi, gebelikte bebeğin kaybı, önceki depresyon öyküsü gibi anneyi etkileyen

faktörlerin yanı sıra, içinde bulunulan kültürü benimseme, etnik köken, evde yaşayan kişi sayısı/bakmakla yükümlü olunan kişi sayısı, kirada oturma, ekonomik durum, işsizlik gibi faktörlerin de paternal postnatal depresyonu etkilediği söylenebilir.

Paternal postpartum depresyonun risk faktörlerinin bilinmesi, babalarda postpartum depresyonun erken tanısı, tedavisi ve doğum sonrası programlarda sağlık profesyonellerinin erkeklerin ruhsal sağlıklarını korumada ve geliştirmede yol gösterici olacaktır. Ayrıca, araştırma kapsamında taranan veri tabanlarında Türk toplumunda gerçekleştirilmiş yalnızca bir tane araştırma makalesine ulaşılması ülkemizde bu konuda yapılacak araştırmalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

KAYNAKLAR

- Ahlborg T, Misvaer N, Möller A (2009) Perception of marital quality by parents with small children: a follow-up study when the firstborn is 4 years old. *J Fam Nurs* 15:237–63.
- Altınay Cebeci S, Aydemir Ç, Göka E (2002) The prevalence of depressive symptom levels in puerperal period: relationship with obstetric risk factors, anxiety levels and social support. *Kriz Derg* 10:1–8.
- American Psychiatric Association (2013) *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition (DSM-5TM)*. Washington, DC London, England, American Psychiatric Publishing, s.186-7.
- Arslan H, Gürkan ÖC, Ekşi Z ve ark. (2006) Doğum sonrası depresyonun annelik yaşamına etkileri. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Derg* 10:71–80.
- Arslantaş H, Ergin F, Balkaya NA (2009) Aydın il merkezinde doğum sonrası depresyon sıklığı ve ilişkili risk etmenleri. *ADÜ Tıp Fakültesi Derg* 10:13–22.
- Battaloğlu B, Aydemir N, Hatipoğlu S (2012) Depression screening and risk factors for depression in mothers with 0-1 year old babies who admitted to the healthy baby outpatient clinic. *Med J Bakirkoy* 8:12–21.
- Bergström M (2013) Depressive symptoms in new first-time fathers: associations with age, sociodemographic characteristics, and antenatal psychological well-being. *Birth* 40:32–8.
- Biebel K ve Alikhan S (2016) Paternal postpartum depression. *J Parent Fam Ment Heal* 1:1000.
- Bingöl T, Tel H (2007) Postpartum dönemdeki kadınlarda algılanan sosyal destek ve depresyon düzeyleri ile etkileyen faktörler. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Derg* 10:1–6.
- Cameron EE, Hunter D, Sedov ID ve ark. (2017) What do dads want? treatment preferences for paternal postpartum depression. *J Affect Disord* 215:62–70.
- Engin E, Ergün G (2014) Depresyon. *Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği*, 1. Baskı, Çam O, Engin E (Ed), İstanbul, İstanbul Tıp Kitabevi, s. 347.
- Eddy B, Poll V, Whiting J ve ark. (2019) Forgotten fathers: postpartum depression in men. *J Fam Issues* 40:1001-17.
- Demir S, Şentürk MB, Çakmak Y ve ark. (2016) Kliniğimizde doğum yapan kişilerde postpartum depresyon oranı ve ilişkili faktörler. *Haseki Tıp Bul* 54:83–9.
- Demontigny F, Girard ME, Lacharité C ve ark. (2013) Psychosocial factors associated with paternal postnatal depression. *J Affect Disord* 150:44–9.
- Durukan E, İlhan MN, Bumin MA ve ark. (2011) 2 hafta-18 aylık bebeği olan annelerde postpartum depresyon sıklığı ve yaşam kalitesi. *Balkan Med J* 28:385–93.
- Ehdborg M, Carlberg M, Simon F ve ark. (2016) “Waiting for better times”: experiences in the first postpartum year by Swedish fathers with depressive symptoms. *Am J Mens Health* 10:428–39.
- Edmondson OJH, Psychogiou L, Vlachos H ve ark. (2010) Depression in fathers in the postnatal period: assessment of the Edinburgh Postnatal Depression Scale as a screening measure. *J Affect Disord* 125:365–8.
- Edoka IP, Petrou S, Ramchandani PG (2011) Healthcare costs of paternal depression in the postnatal period. *J Affect Disord* 133:356–60.
- Edward K, Castle D, Mills C ve ark. (2015) An integrative review of paternal depression. *Am J Mens Health* 9:26–34.
- Ekuklu G, Tokuc B, Eskioacak M ve ark. (2004) Prevalence of postpartum depression in Edirne, Turkey, and related factors. *J Reprod Med* 49:908–14.
- Erdogan F, Kadak M, Kartal V ve ark. (2015) Postpartum depression in mothers of babies with infantile colic. *Yeni Symp* 52:7.
- Giallo R, D’Esposito F, Cooklin A ve ark. (2013) Psychosocial risk factors associated with fathers’ mental health in the postnatal period: results from a population-based study. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol* 48:563–73.
- Goodman JH (2004) Paternal postpartum depression, its relationship to maternal postpartum depression, and implications for family health. *J Adv Nurs* 45:26–35.
- Gray PB, Reece JA, Coore-Desai C ve ark. (2018) Patterns and predictors of depressive symptoms among Jamaican fathers of newborns. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol* 53:1063–70.
- Gümüş A, Keskin G, Alp N ve ark. (2012) Postpartum depresyon yaygınlığı ve ilişkili değişkenler. *Yeni Symp* 50:145–54. Inandı T, Bugdaycı R, Dundar P ve ark. (2005) Risk factors for depression in the first postnatal year: A Turkish study. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol* 40:725–30.
- Kahn RS, Brandt D, Whitaker RC (2004) Combined effect of mothers’ and fathers’ mental health symptoms on children’s behavioral and emotional well-being. *Arch Pediatr Adolesc Med* 158:721–9.
- Kim P, Swain JE (2007) Sad dads: paternal postpartum depression. *Psychiatry February* 36–47.
- Kiviruusua O, Pietikäinen JT, Kylliäinen A ve ark. (2020) Trajectories of mothers’ and fathers’ depressive symptoms from pregnancy to 24 months postpartum. *J Affect Disord* 260:629–37.
- Lai BPY, Tang AKL, Lee DTS ve ark. (2010) Detecting postnatal depression in Chinese men: A comparison of three instruments. *Psychiatry Res* 180:80–5.
- Lee Y, Fagan J, Chen WY (2012) Do late adolescent fathers have more depressive symptoms than older fathers? *J Youth Adolesc* 41:1366–81.
- Letourneau N, Duffett-Leger L, Dennis CL ve ark. (2011) Identifying the support needs of fathers affected by post-partum depression: a pilot study. *J Psychiatr Ment Health Nurs* 18:41–7.
- Loscalzo Y, Giannini M, Contena B ve ark. (2015) The Edinburgh Postnatal Depression Scale for Fathers: A contribution to the validation for an Italian sample. *Gen Hosp Psychiatry* 37:251–6.
- Lung FW, Shu BC, Chiang TL ve ark. (2009) Parental mental health, education, age at childbirth and child development from six to 18 months. *Acta Paediatr Int J Paediatr* 98:834–41.
- Matthey S, Barnett B, Ungerer J ve ark. (2000) Paternal and maternal depressed mood during the transition to parenthood. *J Affect Disord* 60:75–85.
- Mezulis AH, Hyde JS, Clark R (2004) Father involvement moderates the effect of maternal depression during a child’s infancy on child behavior problems in kindergarten. *J Fam Psychol* 18:575–88.
- Molgora S, Fenaroli V, Malgaroli M ve ark. (2017) Trajectories of postpartum depression in Italian first-time fathers. *Am J Mens Health* 11:880–7.
- Musser AK, Ahmed AH, Foli KJ ve ark. (2013) Paternal postpartum depression: what health care providers should know. *J Pediatr Heal Care* 27:479–85.
- Nath S, Psychogiou L, Kuyken W ve ark. (2016) The prevalence of depressive symptoms among fathers and associated risk factors during the first seven years of their child’s life: findings from the Millennium cohort study. *BMC Public Health* 16:509.
- Nebioglu M, Akbaba S, Kabcioğlu F ve ark. (2013) The investigation of risk factors which predict postpartum depression in seasonal farm workers. *Anatol J Psychiatry* 14:325-32.
- Nur N, Çetinkaya S, Bakır DA et al. (2004) Prevalence of postnatal depression and risk factors in women in Sivas city. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Derg* 26:55–9.
- Paulson JF, Bazemore SD (2010) Prenatal and postpartum depression in fathers

- and its association with maternal depression: a meta-analysis. *JAMA* 303:1961-9.
- Peker AG, Cömert Okutucu A, Tekiner AS ve ark. (2016) Babalarda doğum sonu depresyonu ve etkili olan faktörlerin değerlendirilmesi. *Konuralp Tıp Derg* 8:141-6.
- Philpott LF, Corcoran P (2018) Paternal postnatal depression in Ireland: prevalence and associated factors. *Midwifery* 56:121-7.
- Psouni E, Agebjörn J, Linder H (2017) Symptoms of depression in Swedish fathers in the postnatal period and development of a screening tool. *Scand J Psychol* 58:485-96
- Ramchandani PG, O'Connor TG, Evans J ve ark. (2008) The effects of pre- and postnatal depression in fathers: a natural experiment comparing the effects of exposure to depression on offspring. *J Child Psychol Psychiatry Allied Discip* 49:1069-78.
- Ramchandani P, Stein A, Evans J ve ark. (2005) Paternal depression in the postnatal period and child development: a prospective population study. *Lancet* 365:2201-5.
- Roubinov DS, Luecken LJ, Crnic KA ve ark. (2014) Postnatal depression in Mexican American fathers: demographic, cultural, and familial predictors. *J Affect Disord* 152-154:360-8.
- Serhan N, Ege E, Ayrancı U ve ark. (2013) Prevalence of postpartum depression in mothers and fathers and its correlates. *J Clin Nurs* 22:279-84.
- Suto M, Isogai E, Mizutani F ve ark. (2016) Prevalence and factors associated with postpartum depression in fathers: a regional, longitudinal study in Japan. *Res Nurs Health* 39:253-62.
- Thomas JE, Bonér AK, Hildingsson I (2011) Fathering in the first few months. *Scand J Caring Sci* 25:499-509.
- Wee KY, Skouteris H, Pier C ve ark. (2011) Correlates of ante- and postnatal depression in fathers: a systematic review. *J Affect Disord* 130:358-77.
- Zhang YP, Zhang LL, Wei HH ve ark. (2016) Postpartum depression and the psychosocial predictors in first-time fathers from northwestern China. *Midwifery* 35:47-52.